

Tygielski, Wojciech

"Annali dell'Istituto storico italo-germanico in Trento" ; "Jahrbuch des italienisch-deutschen historischen Instituts in Trient, t. 1-3", Bologna, 1975-1977 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 71/1, 178-179

1980

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Dzieje Inowrocławia, pod redakcją Mariana Biskupa t. I: *do 1919 r.*, Towarzystwo Naukowe w Toruniu, PWN, Warszawa-Poznań-Toruń 1978, s. 420.

Tom I „Dziejów Inowrocławia” otwiera studium Zofii Churskiej o środowisku geograficznym rejonu tego miasta. Właściwą historię rozpoczyna bardzo udatnie napisana rozprawa Aleksandry Cofty-Broniewskiej omawiająca pradzieje regionu, w którym z czasem powstał Inowrocław. Autorka słusznie położyła nacisk na sprawy osadnictwa jako najważniejsze dla zrozumienia genezy miasta. Artykuł ilustrują mapki przedstawiające osadnictwo w kilku przekrojach chronologicznych od neolitu aż po wiek XIII, a także zdjęcia i rysunki najbardziej charakterystycznych zabytków archeologicznych. Historię Inowrocławia w średniowieczu od osadnictwa przedlokacyjnego aż do pokoju toruńskiego 1466 r. opracował Marian Biskup, kładąc nacisk na związane z tym miastem wydarzenia polityczne, zwłaszcza na stosunki polsko-krzyżackie tak ważne dla Inowrocławia i losów całych Kujaw w późnym średniowieczu. Mimo że zostało to napisane piórem wytrawnego znawcy tych właśnie zagadnień i mimo że osobne podrozdziały poświęcił autor lokacji miasta, jego układowi przestrzennemu, rozwojowi handlu i rzemiosła, zagadnienia polityczne tak zdominowały inne aspekty dziejów Inowrocławia, że lektura tego rozdziału pozostawia uczucie niedosytu: historyka miast bardziej bowiem interesuje rozwój samego miasta niż bieg wydarzeń politycznych z tym miastem związanych, zwłaszcza że mieszczanie byli przeważnie tylko biernymi ich obserwatorami a nie uczestnikami. Więcej uwagi sprawom gospodarczym, a także rozwojowi przestrzennemu miasta i jego przedmieść poświęcił natomiast Zenon Guldón, autor kolejnego rozdziału przedstawiającego dzieje Inowrocławia w latach 1466—1815. Historię Inowrocławia w XIX i początkach XX w. opracowało dwoje autorów: Jadwiga Brzezichowa przedstawiła gospodarkę miasta w latach 1815—1919, zaś Lech Trzeciakowski zajął się społecznością miejską w tym samym okresie. Najważniejszym problemem tych czasów było przekształcenie się Inowrocławia z miasta typu preindustrialnego w nowoczesne miasto przemysłowe. Specyficzną cechą Inowrocławia była nowa funkcja miasta-uzdrowiska, a w dziedzinie spraw społecznych — rozmaicie układające się stosunki między Polakami a ludnością i władzami niemieckimi. Tom zamyka osobny artykuł Ludwika Gomołca o powstaniu wielkopolskim 1918—1919 r.

Całość została skonstruowana z troską o zachowanie właściwych proporcji między poszczególnymi okresami dziejów, a kolejne rozprawy starano się ujmować zwięźle, wykorzystując dotychczasowy dorobek badań nad przeszłością Inowrocławia i dążąc do syntetycznego jej przedstawienia. Tom zawiera wiele danych liczbowych w zestawieniach tabelarycznych, które nie tylko dobrze uzupełniają wywody autorów, ale też mogą posłużyć jako materiał do dalszych dociekań naukowych. Wychodząc z tego ostatniego punktu widzenia można darować autorom zamilowanie do podawania liczby mieszkańców itp. z dokładnością do jednostek (nawet — jak w wypadku zaludnienia Inowrocławia w XVI—XVII w. — gdy liczby te pochodzą z przybliżonych tylko szacunków, a nie są zaczerpnięte bezpośrednio ze źródeł). Jak wiadomo rzeczywistość precyzja taka jest w statystyce nieosiągalna, wstawianie takich liczb do tabel stwarza tylko złudne wrażenie dokładności, co jest niepożądane w ujęciach syntetyzujących i adresowanych do szerszego kręgu czytelników, łatwo jednak może być rozszyfrowane i we właściwy sposób ocenione przez historyków-specjalistów.

Tom nie ma indeksów ani zbiorczego zestawienia bibliografii. Pożyteczne byłoby też osobne omówienie źródeł. Luki te będzie można uzupełnić w następnym tomie.

A. W.

„Annali dell'Istituto storico italo-germanico in Trento”; „Jahrbuch des italienisch-deutschen historischen Instituts in Trient”, Istituto storico italo-germanico in Trei Società editrice il Mulino, Bologna, t. I, 1975, s. 289; t. II, 1976, s. 579; t. III, 1977, s. 553.

Na początku lat siedemdziesiątych w Instytucie Kultury w Trydencie powstały plany stworzenia płaszczyzny instytucjonalnej dla współpracy historyków włoskich i niemieckich interesujących się pograniczem włosko-niemieckim oraz różnymi problemami historycznymi

wynikającymi z wielowiekowego sąsiedztwa obu narodów. W rezultacie w końcu 1973 r. powstał włosko-niemiecki Instytut Historyczny w Trydencie, którego programowym zadaniem jest „rozwijanie studiów nad więziami łączącymi świat niemiecki i włoski w europejskiej rzeczywistości historycznej”.

W skład Rady Naukowej Instytutu weszli Hubert Jedin (Bonn) — przewodniczący Rady, Umberto Corsini (Trydent), Raoul Manselli (Rzym), Carlo Guido Mor (Padwa), Paolo Prodi (Trydent) — sekretarz Rady, Konrad Reppen (Bonn), Iginio Rogger (Trydent), Heinrich Schmidinger (Salzburg), Franco Valsecchi (Rzym), Adam Wandruszka (Wiedeń), a także Reinhard Elze z Rzymu.

Instytut rozpoczął działalność od zorganizowania wyspecjalizowanej biblioteki posiadającej w 1975 r. 13 tys. woluminów i 150 periodyków. Stał się też gospodarzem licznych seminariów, spotkań i konferencji historyków włoskich i niemieckich zainteresowanych problematyką wzajemnych relacji niemiecko-włoskich, a także fundatorem stypendiów dla młodych badaczy.

Trydent, zdaniem A. Wandruszki, „był zawsze miejscem spotkań, a także starć między światem niemieckim a włoskim, już w średniowieczu, a jeszcze bardziej w epoce nowożytnej”. Założyciele Instytutu postanowili uczynić zeń ośrodek promieniujący na oba kraje, dążący do ich integracji. Z góry zrezygnowano z precyzyjnego określenia interesującej ośrodek tematyki badawczej, z jednolitej postawy naukowej i założeń metodologicznych.

Wartościowym przejawem działalności Instytutu są wydawane po włosku i niemiecku od 1975 r. jego „Roczniki”. W Polsce dysponujemy trzema pierwszymi tomami z lat 1975—1977. Nie sposób w krótkiej nodce oddać ich obszernej treści. Każdy tom podzielony jest na cztery części. Pierwsza zawiera komunikaty o działalności i planach prac Instytutu. W drugiej drukują się referaty wygłoszone wcześniej, w trakcie kolejnych imprez naukowych. Ich tematyka jest więc różnorodna. W tomie I jeden artykuł dotyczy sycylijskiego państwa Fryderyka II (E. Mazzaresse Fardella); drugi — Prus w okresie poprzedzającym Oświecenie (P. Schiera); trzeci — anonimowych traktatów naukowo-filozoficznych powstałych na początku XVIII wieku w Marsylii (R. Gherardi); czwarty — narodzin koncepcji państwa totalitarnego we Włoszech (J. Petersen). W tomie II opublikowano pięć studiów — dwa pierwsze znowu dotyczą cesarza Fryderyka II, jego kancelarii i kaplicy dworskiej (H. M. Schaller) oraz stosunku imperatora do Ligi Lombardzkiej (G. Fasoli). Dwa następne dotyczą problemów ekonomicznych epoki nowożytnej („System fiskalny, struktura i koniunktura w ekonomice przedindustrialnej. Przykład Bolonii 1564—1666” — F. Piro i „Aspekty polityki gospodarczej w państwie papieskim pod koniec XVI w.: «wizytacje gospodarcze» Sylwestra V” — C. Penuti), ostatni mówi o podróżach naukowych do Włoch w XVII i XVIII w. (G. P. Brizzi). I wreszcie w tomie z 1977 r. zamieszczono sześć artykułów: „*Sic transit gloria mundi* — śmierć papieża w średniowieczu” (R. Else), „Prawnicy, humaniści i instytucje XIV i XV wieku: niektóre problemy” (M. Ascheri), „Historia święta i kontrreformacja” (P. Prodi), „Obserwacje i przedstawienia natury u Ulissego Aldrovandiego” (G. Olmi), „O studiach embriologicznych Albrechta von Hallera w latach 1755/1758” (R. G. Mazzolini), „Biblioteka teologa z epoki Oświecenia: Johann August Ernesti (1707—1781)” (G. Bonola). W każdym tomie znajduje się część zatytułowana „Problemy historiograficzne”, omawiająca niektóre podstawowe wątki w historiografii, głównie dziewiętnastowiecznej, związane z relacjami włosko-niemieckimi oraz część przeznaczona na publikację materiałów.

Każdy tom zamyka bibliografia, jej zaś objętość może rozwiać wszelkie wątpliwości dotyczące celowości powołania do życia Instytutu i przyszłości naukowej nowego trydenckiego ośrodka badawczego.

W. T.

Balkanica. Guide to the Polish Archives Relative to the History of Balkan Countries, collective work under the scientific direction of Tadeusz Walichnowski, Polish Scientific Publishers, Warsaw 1979, s. 79+ 19 illustr.

Konferencja Studiów Bałkańskich (Sofia 1974) podjęła inicjatywę utworzenia międzynarodowej organizacji naukowej, która zajęłaby się przede wszystkim źródłami archiwalnymi do